

De toekomst van gezondheid en zorg in tijden van corona

*De impact van de coronacrisis is enorm. De ziekte COVID-19 staat in de top 3 van doodsoorzaken in 2020. In een speciale tussentijdse uitgave van de Volksgezondheid Toekomst Verkenning, 'Toekomstverkennen en gezondheid in tijden van corona' (c-VTV) bekijken onderzoekers van binnen en buiten het RIVM de gezondheid, zorg en leefomgeving **door de bril van de coronapandemie**. Hoe is het nu, wat kunnen we nog verwachten en hoe kunnen we ons daarop voorbereiden?*

“Vanaf januari 2021 en verder liggen er nog grote opgaven voor ons. Zo staat de mentale gezondheid onder druk. Veel mensen hebben vaker gevoelens van angst, somberheid en eenzaamheid. **Aan oplossingen hiervoor is tot nu toe niet sterk ingezet, maar dat is wel nodig.** Het vraagt om meer zorg en ondersteuning.” 5.1.2e 5.1.2e is samen met 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e
5.1.2e Deze toekomstverkenning neemt de coronapandemie mee in de inhoud op de gebieden volksgezondheid, zorg en leefomgeving.

In zo'n 8 maanden tijd maakte het VTV-team de publicatie. En dat terwijl een reguliere Volksgezondheid Toekomst Verkenning een doorlooptijd van 4 jaar kent. Het RIVM maakt deze rapportage over volksgezondheid en zorg al 25 jaar, de laatste verscheen in 2018.

Grote uitdagingen, nog urgenter

Al eerder bracht de VTV de grote uitdagingen voor de Nederlandse gezondheid in kaart. Bijvoorbeeld dat de vergrijzing toeneemt met alle gevolgen van dien, zoals een grotere groep zelfstandig wonende ouderen met dementie en andere complexe problemen. Ook de hoge ziektelast door hart- en vaatziekten en kanker blijft, net als de toenemende mentale druk op jongeren en jongvolwassenen. Deze problemen zijn nu allemaal nog urgenter geworden door de coronacrisis. “Onder invloed van de coronamaatregelen is bijvoorbeeld de leefstijl van mensen veranderd,” zegt 5.1.2e 5.1.2e. “Het lijkt de ongezonde kant op te gaan. Mensen zijn meer gaan roken en er zijn meer mensen met overgewicht. Dat zijn weer risicofactoren voor hart- en vaatziekten.”

5.1.2e 5.1.2e : “Er kwam veel bij kijken om deze c-VTV te maken. We werken met zoveel partijen samen, binnen en buiten het RIVM. Alleen al bij het RIVM zijn er 7 centra bij betrokken over onze 3 domeinen. Zo'n 50 personen uit Volksgezondheid en Zorg, Milieu en Veiligheid en het Centrum Infectieziektebestrijding hebben bijdragen geleverd aan deze publicatie. Het is daarmee een evenwichtig, RIVM-breed product geworden.”

Scheidslijnen scherper

.....Verder zien we ook de scheidslijnen die al door de maatschappij liepen scherper worden. “De economische terugval die verwacht wordt, treft vooral de lager opgeleiden,” zegt Hilderink. “Zij werken vaker in flexibele contracten. Daarnaast hebben ze vaker een slechtere gezondheid. Ook de generatiekloof is verder op scherp gezet. Alle ouderen zijn nu gelabeld als ‘kwetsbaar’, terwijl een grote groep ouderen vaak vitaal zijn, vrijwilligerswerk doen, op de kleinkinderen passen.

De jongeren zijn dubbel de dupe. Zij worden meestal minder ziek van het virus, maar ondervinden wel veel gevolgen. Zo valt het hele praktijkonderwijs voor MBO-studenten in duigen. Veel leerlingen krijgen een ‘coronadiploma’, waarover ze zich zorgen maken: is die wel evenveel waard als een ‘gewoon’ diploma?”

5.1.2e heeft er zelf ook moeite mee / vindt het zelf ook vervelend dat hij dit zo moet schetsen.

“Helaas overheerst de somberheid in de boodschappen uit deze ‘corona-inclusieve’ VTV. Er zijn dan ook veel opgaven voor beleid en maatschappij.”

Lichtpuntjes

Gelukkig zijn er ook lichtpuntjes. “De crisis kan een keerpunt zijn. Digitalisering van de zorg heeft een extra duwtje gekregen, zodat zorg en ondersteuning op afstand mogelijk is. Ook de ouderen die via de tablet met kinderen en kleinkinderen in contact bleven is positief. Dat draagt bij aan de digitale emancipatie van ouderen. Met thuiswerken kregen mensen meer regie op hun eigen tijd. De reistijd verdwijnt. Mensen ervaren vaak meer rust.”

“We moeten het goede behouden en verder stimuleren,” vat 5.1.2e het samen.

Gevecht met de actualiteit

Hoe zorgvuldig deze c-VTV ook is gemaakt, er zijn talloze onzekerheden. “De kennis is verre van volledig. We zijn steeds bezig geweest met het wegnemen van onzekerheden. Hoe betrouwbaar is dat bepaalde onderzoek over dat ene onderwerp? Kunnen we die conclusie meenemen of is het nog te vroeg? Het is een gevecht met de actualiteit. Een eventueel vaccin hebben we niet meegenomen in de scenario’s, ook daar zitten nog teveel onzekerheden omheen.”

Blijvend veranderd

5.1.2e 5.1.2e hoopt dat er in het beleid en het publieke debat een stevige plek komt voor de resultaten uit deze c-VTV. In de maatschappij wordt nu vooral naar de korte termijn gekeken, constateert hij. “We praten vooral over kerst. Maar na de kerst blijven de effecten op de gezondheid ook. Ook in de toekomst moeten we ons goed voorbereiden op infectieziekten. Het coronavirus heeft ons overvallen, maar infectieziekten blijven een rol spelen. Voor beleid en maatschappij betekent dit ruimte voor het onverwachte. Nieuwe infectieziekten zullen zich vermengen met bestaande gezondheidsopgaven. Dat is blijvend veranderd.”